Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Strategický kompas EU“

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 140/04)

Zpravodaj: **Christian MOOS**

Spoluzpravodaj: **Peter CLEVER**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	14.7.2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	20.12.2022
Přijato na plenárním zasedání	24.1.2023
Plenární zasedání č.	575
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	163/1/5

1. **Shrnutí a doporučení**

1.1. Strategický kompas je důležitým krokem vpřed. Je to seznam velmi důležitých konkrétních záměrů a opatření, která posílí bezpečnost v Evropě. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) se domnívá, že musí být rozpracován do komplexní strategie evropské zahraniční a bezpečnostní politiky a že do tohoto procesu musí být zapojena občanská společnost.

1.2. EHSV zdůrazňuje, že bezpečnost daleko přesahuje rámec obrany a že by se komplexní bezpečnostní strategie EU měla zaměřovat také na civilní a preventivní aspekty, aby mohla podpořit a doplnit konkrétní obranná opatření.

1.3. EHSV zdůrazňuje, že pro předcházení konfliktům má velký význam sociální spravedlnost, hospodářské vyhlídky a environmentální udržitelnost. Sociální smír a hospodářská stabilita jsou důležitými předpoklady světa bez násilí. K zachování společenského řádu a míru ve světě je důležité omezit globální oteplování a zvládnout jeho důsledky.

1.4. Ve Strategickém kompasu není dostatečně zohledněna úloha, kterou může a musí hrát evropská občanská společnost, aby dosáhla větší odolnosti vůči hybridním útokům a systematickému oslabování soudržnosti a solidarity ze strany nepřátelských mocností v jednotlivých členských státech EU i mezi nimi navzájem.

1.5. Civilní a preventivní bezpečnostní politika jde ruku v ruce se schopností vojenské obrany. Tuto schopnost je třeba chápat jako nezbytný předpoklad bezpečnosti a s ohledem na její odrazující účinek rovněž jako prevenci.

1.6. Podle EHSV představuje Strategický kompas příliš pozitivní obraz evropské bezpečnostní a obranné politiky.

1.7. NATO je pro EU nejen strategickým partnerem, ale také klíčovým garantem její bezpečnosti. Evropané musí NATO přinášet větší přidanou hodnotu prostřednictvím opatření, která posílí jejich vlastní akceschopnost. EU a NATO dosud plně nevyužívaly potenciál vzájemné spolupráce. Posílit evropský pilíř bezpečnosti a obrany znamená posílit NATO.

1.8. V konečném důsledku musí EU převzít větší odpovědnost a vybudovat evropskou obrannou unii, která bude evropským pilířem NATO, jenž zaručí plné respektování neutrality některých členských států EU a bude s ní v souladu.

1.9. EU by si měla lépe uvědomovat, že transatlantické partnerství má pro NATO, a tudíž i pro bezpečnost v Evropě, zásadní význam.

1.10. Příliš mnoho členských států EU svou obrannou schopnost a obranné závazky příliš dlouho zanedbávalo, a nevybavenost, nepřipravenost a chybějící interoperabilita jejich ozbrojených sil proto dosáhla dramatických rozměrů.

1.11. Členské státy EU musí lépe koordinovat rozvoj vnitrostátních kapacit a obranné plánování a využívat společné zadávání veřejných zakázek. Podstatně lepší koordinace průmyslových politik jednotlivých členských států musí vést k větší účinnosti evropské obranné schopnosti.

1.12. Akceschopnost Evropy se musí zvýšit zavedením většinového hlasování v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky.

1.13. Je třeba definovat úlohu, kterou může hrát evropská občanská společnost, pokud jde o solidaritu, spolupráci a odolnost, neboť je důležitým doplňujícím aspektem Strategického kompasu.

1.14. EHSV navrhuje vytvářet veřejná fóra pro strategické diskuse na úrovni EU i členských států.

2. **Obecné připomínky**

2.1. EHSV se v tomto stanovisku z vlastní iniciativy zabývá dopady Strategického kompasu a snaží se o politické posouzení souvisejících cílů a možností EU z pohledu občanské společnosti. EHSV vítá iniciativy Evropské unie zaměřené na posílení evropské bezpečnosti a obrany.

2.2. Občanská společnost není v otázkách bezpečnosti jen pouhým divákem a její názory je třeba vyslechnout. Při konfliktech jsou civilní instituce těžce zasaženy a civilisté trpí ničivými důsledky války.

2.3. Z pohledu občanské společnosti je Strategický kompas úzce zaměřen na bezpečnost, zejména na obranu. EHSV zdůrazňuje, že bezpečnost daleko přesahuje rámec obrany a že by se bezpečnostní strategie EU měla více než Strategický kompas zaměřit na civilní a preventivní aspekty.

2.4. Evropská unie (EU) je proti násilí a válce. Musí lépe využívat své politické, materiální a kulturní zdroje, aby přispívala k mírovému řešení konfliktů a zabránila vojenské eskalaci. Právě v tom by mohla tkvět její významná potenciální přidaná hodnota a její autorita, kterou doposud v očích světa měla. EU se musí efektivněji zasazovat o návrat k mnohostranným dohodám o kontrole zbraní, o dodržování Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a o přijetí závazku k nešíření jaderných zbraní.

2.5. Mnohostranný řád založený na pravidlech má zásadní význam pro ochranu všeobecných lidských práv. EU musí společně se všemi podobně smýšlejícími partnery po celém světě učinit vše, co je v jejích silách, aby byl tento mnohostranný řád založený na pravidlech posílen a v případě potřeby opětovně nastolen a obnoven. Tvrdá mocenská politika a „právo silnějšího“ jsou neslučitelné s demokracií a právním státem. Bezpečnost bez svobody by postrádala smysl. Zároveň je bezpečnost také důležitým předpokladem svobody.

2.6. Civilní a preventivní bezpečnostní politika není v rozporu se schopností vojenské obrany. Tuto schopnost je naopak třeba chápat jako nezbytný předpoklad bezpečnosti a s ohledem na její odrazující účinek rovněž jako prevenci.

2.7. Politické a finanční investice do bezpečnosti a obrany vyžadují fundované a důkladné posouzení a) systémových a b) materiálních silných a slabých stránek EU a její schopnosti i) zajistit svou vlastní bezpečnost, ii) budovat stabilitu ve svém sousedství, iii) zabezpečit globální obchodní trasy a přístup ke kritickým komoditám a materiálům a v neposlední řadě iv) být s pomocí svých členských států spolehlivým a jednoznačně odhodlaným partnerem v aliancích, které mají zásadní význam nejen pro bezpečnost Evropy.

2.8. Bezpečnost ani svoboda nejsou dosažitelné pouze vojenskou schopností. Vyžadují komplexní společenský, hospodářský a environmentální přístup, větší uvážlivost a prozíravé jednání. Prioritou musí být preventivní politika a řešení konfliktů diplomatickými a civilními prostředky. Použití vojenské síly musí zůstat nejzazší možností. K tomu však patří i důvěryhodná vojenská schopnost a jasná ochota k jejímu využití, bude-li to nevyhnutelné. Své zájmy musí EU prosazovat rozhodněji.

2.9. Hlavním cílem celosvětového bezpečnostního systému je zachování spravedlivého míru a nejlepším prostředkem k dosažení tohoto cíle je multilateralismus. V tomto směru je však vyvíjen stále větší tlak. EHSV se tudíž ztotožňuje s doporučeními předloženými ve zprávě o celosvětovém míru z roku 2022 a požaduje přijmout opatření k posílení celosvětové struktury pro mír ([1]).

2.10. Uskutečňování opatření k posílení obranné schopnosti a zvýšení bezpečnosti si žádá větší interinstitucionální soudržnost, žádné nekoordinované akce a především pevné závazky členských států.

2.11. Ruská invaze na Ukrajinu, návrat války do Evropy a tvrdá mocenská politika vyžadují účinné odstrašující schopnosti. EU se sice nikdy nesnažila uplatňovat velmocenskou politiku, ale v současné situaci, kdy Rusko a Čína zpochybňují mezinárodní systém a bezpečnost, se musí přizpůsobit rostoucí systémové konkurenci mezi velmocemi. Rusko zcela otevřeně porušuje Chartu OSN a Čína porušuje všeobecná lidská práva, jak lze vidět v Sin-ťiangu a Hongkongu.

2.12. USA, Kanada a další světové demokracie jsou důležitými partnery při naplňování toho, k čemu se formálně a dobrovolně zavázaly všechny členské státy OSN: všeobecných lidských práv, tj. práv, od nichž se nelze nikde a nikdy odchýlit.

2.13. EU by si měla lépe uvědomovat, že transatlantické partnerství – tj. vztahy mezi ní a USA – má pro NATO, a tudíž i pro bezpečnost v Evropě, zásadní význam. Ačkoli se pozornost USA v posledních letech stále více soustředí na Asii a Tichomoří, svědčí ruská agrese o tom, že světový řád musí být nadále zabezpečován a v případě potřeby bráněn i v Evropě.

2.14. NATO není jen strategickým partnerem EU, ale zajišťuje i vojenskou obranu Evropy. Proto by evropský obranný pilíř měl být koncipován tak, aby se s NATO vzájemně doplňoval. Ruská invaze na Ukrajinu a mezinárodní bezpečnostní řád to v každém ohledu potvrzují. Rozšíření evropské spolupráce v oblasti obrany může NATO posílit a může zvýšit i akceschopnost Evropy tím, že se bude efektivněji podílet na zajištění své vlastní bezpečnosti a regionální stability.

2.15. Ačkoli se EU jako společenství a NATO jako aliance v mnoha ohledech velmi liší, existuje mezi nimi stále více průsečíků, a to nejen co se týče hodnot a cílů. Po přistoupení Finska a Švédska k NATO bude 23 zemí členskými státy obou organizací. Evropané mohou a musí alianci přinášet větší přidanou hodnotu prostřednictvím opatření, která posílí jejich vlastní akceschopnost. V konečném důsledku musí EU převzít větší odpovědnost za svou bezpečnost a vybudovat evropskou obrannou unii, která bude evropským pilířem NATO. Při tom však musí plně respektovat neutralitu některých svých členských států.

2.16. Příliš mnoho členských států svou obrannou schopnost příliš dlouho zanedbávalo. Zčásti příliš nízké, ale především neefektivně vynakládané výdaje na obranu vedly v mnoha členských státech EU k tomu, že nevybavenost, nepřipravenost a chybějící interoperabilita jejich ozbrojených sil dosahuje dramatických rozměrů. Pokud je to případ těch členských států EU, které jsou zároveň členy NATO, jedná se tak i o zanedbávání spojeneckých závazků.

2.17. Obranná schopnost Evropy závisí nejen na objemu rozpočtových prostředků, které má k dispozici, ale především na jejich účinném vynakládání. V EU existují v současné době různé zbraňové systémy, což vede k překrývání, vysokým nákladům a neefektivitě. Členské státy EU musí lépe koordinovat rozvoj vnitrostátních kapacit a obranné plánování

([1]) *Common Security – For our shared future*, Stockholm, 2022.

a využívat společné zadávání veřejných zakázek. EU i členské státy by měly uplatňovat jednotnou politiku v oblasti zadávání veřejných zakázek, aby byly schopny dosáhnout potřebných úspor z rozsahu ke snížení nákladů a vyvinout dostatečnou aktivitu k zajištění životaschopnosti nově začínajících podniků ([2]). Nynější praktiky na evropském obranném trhu jsou odrazem vysokých nákladů nejednotného postupu na úrovni EU.

2.18. Navzdory stálé strukturované spolupráci (PESCO), koordinovanému každoročnímu přezkumu v oblasti obrany (CARD) a Evropskému obrannému fondu (EDF) dosáhla EU jen malého pokroku při vytváření účinných společných struktur k zajištění své vlastní bezpečnosti. Proto je v této souvislosti důležité Versailleské prohlášení z března 2022, které vychází z rozhodnutí hlav států a předsedů vlád z prosince 2021 a v němž se uvádí, že „Evropská unie převezme větší odpovědnost za svou vlastní bezpečnost, a pokud jde o obranu, bude pokračovat ve strategickém postupu a zvýší svou schopnost jednat samostatně".

2.19. Akceschopnost EU v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky by se zvýšila upuštěním od přijímání jednomyslných rozhodnutí (schopnost každého jednotlivého členského státu zablokovat všechny ostatní) v Radě v oblasti zahraniční politiky. Jako přechodné řešení by mohlo být zavedeno dočasné zkušební hlasování kvalifikovanou většinou nebo posílenou kvalifikovanou většinou (tj. vyšší prahovou hodnotou pro kvalifikovanou většinu). Jednotnému postupu členských států však nebrání v prvé řadě institucionální rámec, nýbrž skutečnost, že ho členské státy obcházejí, nevyužívají jeho možnosti a nechtějí se do něho začlenit.

2.20. Jakožto garant bezpečnosti potřebuje možná Evropa novou rétoriku a konkrétní opatření, která se budou moci opřít o podporu občanské společností a občanskou angažovanost a která povedou k posílení evropské identity a solidarity, aniž by hrozilo, že dřívější nacionalismus vystřídá evropský šovinismus. Účast veřejnosti by měla být otevřená, transparentní a inkluzivní.

3. **Pozitivní aspekty Strategického kompasu**

3.1. Cíl Strategického kompasu, tj. dosáhnout větší bezpečnosti prostřednictvím budování kapacit („act"), lepší připravenosti („secure"), cílených investic („invest") a větší spolupráce („partner") a posílit partnerství a aliance, je zvolen správně.

3.2. Strategický kompas má potvrdit odhodlání Evropy prosazovat zásady Charty Organizace spojených národů, tj. obnovit mír a bránit svobodu v Evropě.

3.3. Pokud jde o bezpečnost, Strategický kompas označuje Čínu za „systémového soupeře", jelikož Čína masivně porušuje všeobecná lidská práva, neustále ohrožuje Tchaj-wan a podporuje ruského agresora. Ve Strategickém kompasu se zdůrazňuje, že Čína a Rusko zpochybňují mezinárodní řád. Rozšiřují svůj jaderný arzenál a vyvíjejí nové zbraňové systémy.

3.4. Upozorňuje se v něm rovněž na nebezpečí spojené s rozpadáním systému kontroly zbraní a nepříznivými důsledky tohoto „právního vakua" pro bezpečnost EU.

3.5. EU má legitimní zájmy všude ve světě. Strategický kompas systematicky nepojímá všechny tyto aspekty, nicméně se v něm právem poukazuje na to, že je vidět z konkrétního příkladu západního Balkánu, je nečinnost Evropy je pro ostatní mocnosti výzvou k tomu, aby tento prostor využily k vlastním zájmům.

3.6. Ve Strategickém kompasu se zdůrazňuje, že EU musí být ve svém jednání podstatně rychlejší a rozhodnější a že členské státy musí mít možnost na sebe navzájem spolehnout. Proto je zdůrazněn význam čl. 42 odst. 7 SEU. EU by měla vyjasnit, že tento primárněprávní základ je v souladu s povinností poskytnout pomoc podle článku 5 Smlouvy o NATO.

([2]) *Plán pro technologie s kritickým významem pro obranu a bezpečnost* [COM(2022) 61 final], odstavec 4.9.

3.7. Lepší připravenost a interoperabilita jsou ve Strategickém kompasu označeny za priority, které musí být v souladu s NATO. EU je ve Strategickém kompasu prezentována jako průkopník lepší evropské obrany. Oznamuje se v něm, že EU odstraní nedostatky v kritických schopnostech, posílí odolnost evropské společnosti a bude se zasazovat o stabilitu v evropském sousedství. Prvním krokem je vytvoření kapacity pro rychlé nasazení, kterou má tvořit 5 000 osob a která má být do roku 2025 plně funkční. EHSV připomíná, že je načase začít jednat. EU si totiž již před více než dvěma desetiletími vytyčila ambicióznější cíle, které se dosud nepodařilo naplnit.

3.8. Strategický kompas se sice nezmiňuje o přijímání zahraničně politických rozhodnutí kvalifikovanou většinou, vyzývá však ke konstruktivnímu zdržení se hlasování, aby členské státy, které jsou rozhodnuty jednat, mohly postupovat vpřed. V této souvislosti by bylo možné více využívat článek 44 SEU s cílem umožnit na základě delegování Rady zainteresovaným členským státům s odpovídajícími schopnostmi vzájemnou spolupráci v oblasti společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP).

3.9. Cílem Strategického kompasu je smysluplně kombinovat civilní a vojenské mise a operace SBOP. Upozorňuje se na význam civilních misí SBOP v souvislosti s nevojenskými reakcemi. Cílem Strategického kompasu je užší spolupráce mezi SBOP a zúčastněnými stranami EU v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí.

3.10. EHSV vítá, že se ve Strategickém kompasu prosazuje akční přístup a stanoví konkrétní návrhy a kroky, termíny a milníky, které slouží k měření pokroku a mají být pravidelně přezkoumávány Radou EU a Evropskou radou.

3.11. Ve Strategickém kompasu jsou rovněž vyzdvižena důležitá opatření k většímu zohledňování genderové rovnosti, míru, bezpečnosti a účinnosti misí a operací SBOP z hlediska klimatu. EU konkrétně do roku 2023 v rámci svých misí a operací SBOP rozšíří síť poradců pro otázky všeobecných lidských práv a rovného postavení. Uskutečněním plánu EU v oblasti změny klimatu a obrany má být dosaženo pokroku v tom, aby se odvětví obrany stalo klimaticky neutrálním.

4. **Kritické připomínky ke kompasu**

4.1. Strategický plán je velmi ambiciózní plán, který zahrnuje 80 konkrétních opatření, jež mají být přijata do roku 2025. V tomto ohledu je zapotřebí silná politická vůle členských států, protože jinak by mohl vzniknout dojem, že EU nemá v otázkách zahraniční politiky a obrany dostatečné pravomoci.

4.2. Strategický kompas se vyznačuje užším pojetím bezpečnosti. Bezpečnost je více než obrana. Pro předcházení vojenským konfliktům má zásadní význam lepší prevence a prozíravost. Strategický kompas se zaměřuje na sestavení seznamu konkrétních záměrů a opatření, což EHSV vítá. Téměř vůbec se ale nezmiňuje o konkrétních zeměpisných oblastech a neuvádí s dostatečnou určitostí, kde chce EU mimo své území – například ve svém bezprostředním sousedství – prosazovat stabilitu a bezpečnost v souladu se svými hodnotami a cíli. Je třeba ho rozšířit tak, aby byl komplexní strategií zahrnující i účast občanské společnosti.

4.3. Strategický kompas podává spíše pozitivní obraz soudržnosti bezpečnostní a obranné politiky EU a jejích potenciálních schopností, např. když uvádí, že síla EU při předcházení vnějším konfliktům a krizím a jejich zvládání spočívá v její schopnosti nasazovat vojenské i civilní prostředky. V kompasu však nejsou uvedeny žádné konkrétní příklady, kde se v tomto směru podařilo dosáhnout úspěchu. Nerealistická analýza však nemůže poskytnout pevný základ pro bezpečnostní strategii. To, že se EU sama označuje za důsledného průkopníka mnohostranných řešení a sama sebe v kompasu výslovně chválí, např. v souvislosti s převzetím odpovědnosti za globální bezpečnost, svědčí o její neschopnosti poctivého zhodnocení situace.

4.4. EU sice možná investovala mnoho politických a finančních zdrojů do multilateralismu, ale přinejmenším do začátku ruské invaze sledovaly členské státy společné cíle evropské zahraniční politiky pouze tehdy, když se přímo shodovaly s jejich vlastními národními zájmy. Tento zásadní nedostatek strategické prozíravosti lze ilustrovat na více příkladech, například na těchto: proces rozšíření na západním Balkáně, reakce Evropanů na válku v Libyi, závislost na energii, surovinách a dalších dodávkách, zastoupení Evropy v OSN a různá výše investic do vnitrostátních vojenských kapacit v poměru k HDP.

4.5. Ve Strategickém kompasu je uznána důležitost NATO pro evropskou bezpečnost, to však nestačí. Hovoří se o strategickém partnerství s NATO, o doplňkovosti a autonomii při rozhodování. Neutrální je však už jen hrstka členských států, tj. nejsou členy NATO. NATO je pro Evropu jediným skutečným garantem bezpečnosti a na blíže neurčenou dobu jím i zůstane. EU však může Evropanům pomoci lépe zorganizovat jejich příspěvek k evropské bezpečnosti tím, že spojí své obranné kapacity a že namísto vlastní nekoordinované národní politiky budou uplatňovat společný evropský přístup. I přes řadu dobrých přístupů, které jsou ve Strategickém kompasu zmíněny, nedokázaly dosud EU ani NATO plně využít potenciálu své spolupráce.

4.6. Musí být jasně definována koncepce evropské strategické autonomie pro případy týkající se otázek bezpečnosti a obrany, jako je tomu v souvislosti se Strategickým kompasem. Strategická autonomie nespočívá v tom, že EU bude jednat sama, nýbrž že se stane lepším partnerem, který bude schopen v případě potřeby jednat, a to i tehdy, kdy nutně nebude k dispozici podpora. Nesmí spočívat v udržování stejného odstupu ke všem světovým velmocem, jak již EHSV zdůraznil ve svém nedávném stanovisku k otázce transatlantických vztahů. USA jsou a nadále budou nejdůležitějším spojencem a partnerem Evropy. EU by se nicméně měla ubírat cestou snížení strategické závislosti, a to i v oblasti bezpečnosti a obrany, jak se uvádí ve stanovisku EHSV *Plán v oblasti bezpečnostních a obranných technologií* ([3]).

4.7. Musí se snížit jednostranná závislost Evropy, nejen pokud jde o obranu. To má zásadní význam pro evropskou bezpečnost. EHSV ale zastává názor, že vzájemná závislost, zejména mezi podobně smýšlejícími partnery, je nejenom prospěšná, nýbrž je i nezbytnou podmínkou mnohostranného řádu založeného na pravidlech.

4.8. V souvislosti s budoucí vojenskou schopností EU je třeba uvést, že podle Strategického kompasu jsou „síly rychlé reakce“ v souladu s koncepcemi, které počítají s možností rychlého nasazení menších bojových jednotek v mezinárodně koordinovaných misích. Tyto snahy však nelze chápat bez souvislosti s tím, že Evropa má v rámci NATO přiměřeným způsobem přispívat ke své vlastní bezpečnosti. Evropské úsilí musí sloužit jako efektivní evropský pilíř NATO. V současné době není jasné, jak by mohly členské státy EU a členské státy NATO uvolnit dostatečné zdroje na zásahové jednotky NATO a zároveň i na síly rychlé reakce EU, pokud by bylo nutné tyto zdroje aktivovat současně. Některá navržená opatření týkající se jednotek rychlého nasazení navíc ani zdaleka nesplňují cíle rozhodnutí, která byla přijata již před několika desetiletími (Helsinky 1999).

4.9. Ve Strategickém kompasu není zohledněna úloha, kterou v Evropě může a musí hrát občanská společnost, aby dosáhla větší odolnosti vůči systematickému oslabování soudržnosti a solidarity ze strany nepřátelských mocností v jednotlivých členských státech EU i mezi nimi navzájem.

4.10. Posílení postavení EU jakožto demokratického garanta bezpečnosti v souladu se zásadami právního státu vyžaduje nejen silné nebo silnější orgány EU a větší prozíravost na straně členských států, ale také rozsáhlé přeshraniční společenská seskupení, jejichž existence by bez silné a dynamické celoevropské organizované občanské společnosti a bez plně angažovaných evropských sociálních partnerů byla nemyslitelná.

4.11. Nepřátelské útoky mají nejen podobu vojenských operací, ale také dezinformací, kybernetických útoků, hospodářského vydírání atd. Ve Strategickém kompasu se hovoří o přípravě balíčku hybridních nástrojů ke koordinované reakci na hybridní hrozby a souboru nástrojů EU pro boj proti zahraniční manipulaci s informacemi a vměšování, ale také o posílení balíčku opatření v oblasti kybernetické diplomacie. Tento zásadní aspekt však musí být ve Strategickém kompasu více rozveden. K odvrácení těchto útoků a k zamezení vměšování musí EU bezodkladně zaujmout interinstitucionální přístup, do něhož musí být reprezentativním způsobem zapojena občanská společnost, a položit tak základ pro účinnou solidaritu, spolupráci a odolnost občanů EU, a to zejména na místní úrovni, kde jsou dopady těchto útoků nejcitelnější.

4.12. Bezpečnost Evropy neohrožují pouze vojenské útoky v tradičním slova smyslu. Za hybridní válečné útoky, které mohou způsobit ničivé škody, je třeba považovat také kybernetické útoky a sabotáže zacílené na soukromé společnosti, veřejné instituce a kritickou infrastrukturu. Této otázce je ve Strategickém kompasu věnována příliš malá pozornost, zejména pokud jde o účinnou ochranu a protiopatření.

([3]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Plánu v oblasti bezpečnostních a obranných technologií (COM(2022) 61 final) (Úř. věst. C 443, 22.11.2022, s. 112).

5. **Přenastavení kompasu**

5.1. EHSV se plně ztotožňuje s názorem, že vzhledem ke stále agresivnějším revizionistickým mocnostem, které porušují Chartu OSN, musí EU změnit svůj přístup. Mnohostranný řád založený na pravidlech lze znovu nastolit jen tehdy, budou-li liberální demokracie pevně stát za svými zásadami, budou-li je prostřednictvím svých diplomatických, civilních a vojenských schopností podporovat a nebudou-li podléhat pokušením a ustupovat tlakům a hrozbám autoritářských mocností.

5.2. Cílem, jemuž musí evropská politika sloužit, je předcházet ozbrojeným konfliktům. Při tom je nutné zohlednit i skutečnost, že svět je mnohem méně pokojným místem, než jakým se zdál být po skončení studené války. Evropská společnost proto potřebuje politický konsensus ohledně toho, jak účinně budovat svou obranu proti potenciálním agresorům, a především ohledně toho, jak budovat své kapacity v oblasti civilní ochrany. Zásadní význam má intenzivnější veřejná diskuse a aktivní účast subjektů občanské společnosti.

5.3. Transatlantické partnerství vyžaduje mnohem více politického úsilí. Toto partnerství je sice víc než NATO, zároveň je však jeho základním pilířem. Evropané musí vynaložit větší úsilí na zachování a prohloubení vztahů mezi EU a USA. Proto je nesmírně důležité stabilní partnerství s USA jak v obchodních vztazích, tak v oblasti bezpečnosti.

5.4. Cílem Evropy je svět bez jaderných zbraní. Dokud nebude tento cíl naplněn, bude pro bezpečnost v Evropě nadále nepostradatelná záruka jaderné bezpečnosti ze strany USA, jaderné odstrašování NATO a odrazující schopnost Francie.

5.5. Evropští partneři se musejí urychleně zaměřit na zvýšení účinnosti svých výdajů na zbrojení. Toho lze dosáhnout mimo jiné díky podstatně větší interoperabilitě jejich vnitrostátních konvenčních vojenských systémů. Členské státy musí vyřešit své stávající problémy a vyjasnit nedorozumění ohledně svých nákupů naléhavě potřebných krátkodobých obranných prostředků. Musí také dospět ke společnému postupu ve střednědobém až dlouhodobém posilování svých obranných systémů na základě společného zadávání veřejných zakázek a společných záměrů spolupráce. Společné evropské projekty by neměly vyřazovat blízké spojence a partnery, jejich přístup na evropský branný trh však musí být podmíněn zásadou vzájemnosti.

5.6. Podíl výdajů na obranu v poměru k HDP je důležitý, neboť se na něm západní spojenci dohodli – pacta sunt servanda! Pokud jde o efektivní kapacity, je důležitější především je přesně definovat a včas jich dosáhnout. Jestli to vyžaduje, aby byl podíl HDP přesně 2 % nebo případně více, je až druhořadé. Rozhodující je, aby potenciální agresor považoval náklady na útok za příliš vysoké. EU musí stavět na svých nástrojích a institucích, jako je stálá strukturovaná spolupráce, koordinovaný každoroční přezkum v oblasti obrany, Evropský obranný fond a Evropský mírový nástroj, aby její členské státy byly schopny zefektivnit své výdaje na obranu.

5.7. Zásadní význam pro evropskou bezpečnost mají veřejné zakázky v oblasti obrany a struktury evropského obranného průmyslu. Nevztahují se na ně pouze tržní pravidla. Evropská bezpečnost však nesmí být oslabována nákladnými a neúčinnými kompromisy. O společných projektech by se mělo rozhodovat podle schopnosti konkurenceschopného a inovativního průmyslu uskutečňovat dodávky, a nikoli podle vnitrostátních kvót na projekty spolupráce.

5.8. Do Strategického kompasu byla zařazena řada důležitých aspektů bezpečnosti, nepojednává však dostatečně o problematice zpravodajských informací. EU by měla Strategický kompas aktualizovat a zahrnout do něj jasnou analýzu evropských zpravodajských schopností a konkrétní návrhy, jak je zlepšit.

5.9. Obranné kapacity jednotlivých členských států je třeba racionalizovat, tzn. že musí být vytvořeny efektivně fungující společné velitelské struktury, které se stanou základem společných evropských ozbrojených sil. Je nezbytné zřídit Vojenský štáb Evropské unie a Evropskou obrannou agenturu.

6. **Přínos občanské společnosti k zajištění bezpečnosti a obrany Evropy**

6.1. Strategický kompas je důležitým krokem vpřed. Měl by být rozšířen o strategii evropské zahraniční politiky, pro niž je charakteristické obecnější pojetí bezpečnosti v souladu s cíli OSN v oblasti udržitelného rozvoje a se zapojením občanské společnosti.

6.2. Pro předcházení vojenským konfliktům má zásadní význam lepší zpravodajská činnost, prevence a prozíravost. Mnoho členských států EU musí více investovat do své obranné schopnosti. Většina z nich už s tím začala. Musí se jednat o dlouhodobý závazek, a k tomu je nutná podpora občanské společnosti. Evropský pilíř NATO musí zajistit vojenské odstrašování, EU však musí navýšit své kapacity, mj. i prostřednictvím svých vlastních vojenských prostředků, aby mohla konkrétním a preventivním způsobem přispět k zajištění míru a stability na svém území.

6.3. Ve Strategickém kompasu se doporučuje, aby EU podporovala své členské státy ve zlepšování jejich vzájemné spolupráce, neboť se tím sníží neefektivní roztříštěnost a nákladná duplicita jejich obranné schopnosti. Dokud však EU nebude mít skutečnou pravomoc v oblasti obrany, měla by pokračovat v investování svých omezených zdrojů v prvé řadě do civilních politik a mechanismů, které umožní předcházet konfliktům. Právě v této oblasti může občanská společnost dosáhnout skutečné změny pomocí svých sociálních a hospodářských sítí a značným potenciálem pro veřejnou a kulturní diplomacii.

6.4. Svobodná a vitální občanská společnost může být automatickým stabilizátorem v dobách krize, které mají dopad na bezpečnost v Evropě. Že tomu tak skutečně je, se projevilo například v souvislosti s ruskou agresí, neboť miliony občanů EU v mnoha členských státech přijímají ukrajinské uprchlíky a pomáhají jim. Zcela výjimečnou ochotu pomoci projevují zejména občané členských států EU sousedících s Ukrajinou. Součástí komplexního přístupu k bezpečnosti musí být i připravenost Evropy na mimořádné události a trvalá podpora organizací občanské společnosti.

6.5. EHSV zdůrazňuje, že pro bezpečnost má velký význam sociální spravedlnost, hospodářské vyhlídky a environmentální udržitelnost. Sociální smír je důležitým předpokladem světa bez násilí. K zachování společenského řádu a míru ve světě je důležité omezit globální oteplování a zvládnout jeho důsledky.

6.6. EHSV navrhuje vytvářet veřejná fóra pro strategické diskuse, jejichž prostřednictvím by občanská společnost mohla přispívat k budování Evropy, která bude schopna chránit své občany před nepřátelskými útoky a která bude odolnější vůči těm útokům, jejichž cílem je oslabovat sebevědomí a podrývat politickou stabilitu v členských státech i mezi nimi navzájem. „V zápase světových mocností o výsadní postavení nerozhodují ani vojenská, ani hospodářská síla, nýbrž základní vlastnosti společnosti ([4]).“

6.7. EHSV, jeho sekce Vnější vztahy (REX) a s ohledem na obranný průmysl také Poradní komise pro průmyslové změny (CCMI) ([5]) mohou sehrát klíčovou úlohu v dialogu politiků a společnosti o bezpečnosti v Evropě a ve světě. EHSV bude i nadále požadovat pravidelné aktualizace Strategického kompasu a důkladné posouzení nových souvisejících iniciativ, jako je balíček týkající se obrany.

6.8. V důsledku ruské agrese a systémového soupeření s Čínou vyšlo jasně najevo, že EU nemůže otálet s přizpůsobením se geopolitické situaci. Liberální demokracie tak mohou učinit pouze v úzké spolupráci s občanskou společností a s její politickou podporou.

V Bruselu dne 24. ledna 2023.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

([4]) Mazarr, M. J.: *What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall* (Co činí z moci velmoc. Skutečné faktory vzestupu a pádu), *Foreign Affairs*, červenec/srpen 2022, s. 52.

([5]) https://www.eesc.europa.eu/cs/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi.